

Strategaeth Toiledau Lleol

2023 - 2028

Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf

Cynnwys

Cyflwyniad	Tudalen 3
Pam mae angen strategaeth arnon ni ar gyfer darparu cyfleusterau toiled?	Tudalen 3
Nodau'r strategaeth yma	Tudalen 5
Adolygu'r strategaeth	Tudalen 5
Sut cafodd y strategaeth yma ei datblygu?	Tudalen 6
Sut mae'n cyd-fynd â blaenoriaethau a chynlluniau eraill y Cyngor?	Tudalen 7
Pwy sy'n darparu toiledau cyhoeddus?	Tudalen 7
Lleoliadau mapio	Tudalen 9
Yr hyn a ddysgon ni o'r ymgynghoriad cyhoeddus	Tudalen 11
Yr hyn a ddysgon ni o'r ymgynghoriad cyhoeddus 12 wythnos	Tudalen 12
Yr hyn y mae modd i'r Cyngor ei wneud mewn ymateb i'r adborth	Tudalen 14
Amcanion a Chynllun Gweithredu i weithredu'r Strategaeth Toiledau Lleol	Tudalen 17
Opsiynau posibl sydd wedi'u hystyried a'u diystyru, gydag eglurhad	Tudalen 18
Data Demograffig ac Iechyd Ardal Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf	Atodiad 1
Rhestr o ddarpariaeth bresennol y cyfleusterau sy'n eiddo i'r Cyngor	Atodiad 2
Canlyniadau'r Ymgynghoriad Cyhoeddus	Atodiad 3

Cyflwyniad

Mae darpariaeth toiledau, a'u hygyrchedd, yn fater sy'n effeithio ar iechyd y cyhoedd. Mae modd i doiledau glân, hygyrch, sydd wedi'u lleoli mewn mannau fel canol trefi, parciau, llwybrau beicio a cherdded helpu i annog rhagor o bobl i fod yn ymarferol ac yn gorfforol weithredol. Mae'r buddion iechyd ac economaidd yn glir. I'r gwrthwyneb, efallai bydd toiledau sydd â dyluniad gwael, sy ddim yn cael eu cynnal ac sy wedi'u lleoli mewn mannau amhriodol yn creu awyrgylch o ddiystyrwch sy'n annog pobl i beidio â'u defnyddio. Mae'n bosibl bod diffyg cyfleusterau toiled digonol yn effeithio ar iechyd corfforol a meddyliol pobl, yn ogystal ag effeithio ar iechyd amgylcheddol ehangach y boblogaeth.

Mae toiledau cyhoeddus yn bwysig i bawb ac yn parhau i fod yn fater uchel ei broffil. Serch hynny, mae toiledau'n bwysicach fyth i rai grwpiau yn y gymdeithas, gan gynnwys pobl hŷn, pobl ag anableddau, pobl ag anghenion penodol (gan gynnwys cyflyrau meddygol penodol), menywod, plant a phobl ifainc, a'u teuluoedd. Mae modd i'r ddarpariaeth wael effeithio'n anghymesur ar y grwpiau yma, er enghraifft, rydyn ni'n deall bod darpariaeth wael yn cael effeithiau negyddol penodol ar bobl hŷn, gan fod rhai ohonyn nhw'n llai tebygol o adael eu cartrefi heb fod yn hyderus y bydd cyfleusterau digonol ar gael iddyn nhw. Mae modd i hyn gyfrannu at gynnydd yn lefelau unigedd cymdeithasol ac anweithgarwch, yn ogystal ag effeithio ar allu pobl i gynnal annibyniaeth ac urddas yn y dyfodol.

Er mwyn cyflawni dull strategol o ddarparu toiledau ledled Cymru, mae Deddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru) 2017 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gyhoeddi strategaeth toiledau lleol ar gyfer eu hardaloedd. Cyhoeddwyd Strategaeth Toiledau Lleol gyntaf Rhondda Cynon Taf yn 2019 ac yn unol â gofynion statudol, nodwyd y dylid adolygu hyn o fewn blwyddyn i bob etholiad cyffredin ar gyfer yr ardal. Dyddiad yr etholiad nesaf yng Nghymru ar ôl cyhoeddi'r cynllun oedd dydd Iau 5 Mai, 2022, Felly, y dyddiad olaf ar gyfer yr adolygiad yw 4 Mai, 2023.

Mae gan ddarpariaeth toiledau oblygiadau ar gyfer iechyd y cyhoedd ac unigolion, cludiant, atal troseddau, dylunio trefol, datblygiad economaidd a diwylliannol, a chydaddoldeb a hygyrchedd cymdeithasol. Mae'n ffactor bwysig o ran darparu amgylchedd sy'n addas i bawb sy'n ymweld â siopau, lleoliadau hamdden ac adloniant, cyfleusterau chwaraeon, parciau a mannau gwyrdd, a phawb sy'n teithio o gwmpas ein bwrdeistref ac sy'n ymweld â hi. Mae modd i doiledau effeithio ar gysur unigolion a theuluoedd sy'n ymweld â'n mannau cyhoeddus, a'u barn o'r ardal fel lle dymunol i ymweld â hi.

Pam mae angen strategaeth arnon ni ar gyfer darparu cyfleusterau toiled?

Mae'r strategaeth yma'n cyfrannu tuag at sicrhau toiledau hygyrch a glân lle bynnag y mae pobl yn byw, yn gweithio neu'n ymweld ag ef. Efallai bydd yr angen am ddarpariaeth yn cynyddu dros amser wrth i ddatblygiadau fynd rhagddyn nhw, bydd anghenion y boblogaeth yn newid a thrwy groesawu ymwelwyr i'r ardal. Dyma amser manteisiol i bennu strategaeth ar gyfer hyrwyddo mynediad i gyfleusterau toiledau lle mae eu hangen.

Derbyniodd Deddf Iechyd y Cyhoedd (Cymru) 2017 Gydsyniad Brenhinol ym mis Gorffennaf 2017 ac mae'n dod ag ystod o weithredoedd ymarferol ynghyd ar gyfer gwella a diogelu iechyd. Mae Rhan 8 o'r Ddeddf yn cyflwyno darpariaeth toiledau, ac yn benodol strategaethau toiledau lleol.

Nod Rhan 8 yw sicrhau bod pob awdurdod lleol yng Nghymru yn asesu anghenion y gymuned o ran toiledau, ac yna'n ymgymryd ag ymagwedd strategol a thryloyw er mwyn diwallu'r angen hwnnw yn y modd gorau posibl. Yr effaith fwriadedig yw gwella'r broses o gynllunio darpariaeth fel bod unrhyw benderfyniadau o'r fath yn cael eu gwneud o fewn cyd-destun cyffredinol o ddiwallu'r anghenion sydd wedi'u nodi yn y cymunedau. Bydd ymagwedd strategol hefyd yn helpu i liniaru unrhyw effeithiau negyddol o ganlyniad i newidiadau i'r ddarpariaeth.

Bellach, mae gan yr awdurdod lleol gyfrifoldeb dros gyflawni'r canlynol:

- asesu anghenion y gymuned o ran toiledau, gan gynnwys cyfleusterau newid ar gyfer babanod a chyfleusterau newid i bobl ag anableddau;
- rhoi manylion o sut i ddiwallu'r angen a gafodd ei nodi;
- llunio strategaeth toiledau lleol; ac
- adolygu'r strategaeth, ei diweddarau a rhoi cyhoedduswydd i ddiwygiadau.

Roedd yn rhaid i awdurdodau lleol baratoi a chyhoeddi eu strategaethau cychwynol erbyn 31 Mai 2019. Dydy'r ddyletswydd i baratoi strategaeth toiledau lleol ddim yn ei wneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddarparu a chynnal toiledau cyhoeddus yn uniongyrchol. Rhaid i'r awdurdod lleol gymryd golwg strategol ar ba fodd sydd ganddo i ddarparu cyfleusterau, a sut bydd modd i'r boblogaeth leol ddefnyddio'r cyfleusterau yma. Ar ôl adolygu'r strategaeth, mae'n ofynnol bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf yn cyhoeddi datganiad o gynnydd.

Nod Deddf Lles Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yw gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae gan sectorau cyhoeddus ddyletswydd i ystyried effaith hirdymor y penderfyniadau maen nhw'n eu gwneud. Mae'r Ddeddf yn rhoi egwyddor datblygu cynaliadwy yn ei lle sy'n dweud wrth gyrrff cyhoeddus sut i gyflawni eu dyletswydd o dan y Ddeddf. Mae'r egwyddor wedi'i ffurfio o bum ffordd o weithio i lywio sut y dylai gwasanaethau cyhoeddus weithio er mwyn cynnig darpariaethau ar gyfer pobl:

Hirdymor: Pwysigrwydd sicrhau cydbwysedd rhwng anghenion tymor byr a'r angen am ddiogelu'r gallu i ddiwallu anghenion tymor hir hefyd.

Atal: Sut gall gweithredu i atal problemau rhag digwydd neu waethygu helpu cyrff cyhoeddus i gyflawni eu hamcanion

Integreiddio: Ystyried sut mae modd i amcanion lles y cyrff cyhoeddus effeithio ar bob un o'r nodau lles, ar eu hamcanion eraill, neu ar amcanion cyrff cyhoeddus eraill.

Cydweithio: Mae modd i gydweithredu ag unrhyw berson arall (neu wahanol adrannau yn y corff ei hun) helpu'r corff i fodloni ei amcanion llesiant.

Cynnwys: Pwysigrwydd cynnwys pobl sydd â diddordeb mewn cyflawni'r nodau llesiant, a sicrhau bod y bobl hynny'n adlewyrchu amrywiaeth yr ardal mae'r corff hwnnw'n ei gwasanaethu.

Cafodd sylw dyledus ei roi i'r pum dull o weithio sydd wedi'u nodi uchod wrth baratoi, adolygu, ymgynghori a chyhoeddi'r strategaeth yma.

Nodau'r strategaeth yma

Nod y strategaeth yma yw adolygu ansawdd a maint y toiledau lleol ledled y fwrdeistref sirol. Ar ben hynny, mae'n bwriadu darparu neu hwyluso toiledau glân, diogel, hygyrch a chynaliadwy ar gyfer trigolion ac ymwelwyr mewn lleoliadau lle mae'r angen am gyfleusterau o'r fath wedi'i nodi.

Er mwyn cyflawni'r strategaeth yma, byddwn ni'n:

- nodi lefel bresennol y ddarpariaeth o doiledau cyhoeddus;
- dadansoddi canfyddiadau'r gweithgareddau asesiad o angen ar gyfer toiledau sydd ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd yn eu hardal;
- ystyried gofynion y boblogaeth gyffredinol;
- nodi'r anghenion ar gyfer grwpiau defnyddwyr penodol;
- nodi unrhyw fylchau yn y ddarpariaeth gyffredol;
- cefnogi mentrau Llywodraeth Cymru i wella gwybodaeth sydd ar gael am gyfleusterau toiledau;
- darparu gwybodaeth sy'n nodi'r camau y mae'r awdurdod lleol yn bwriadu eu cymryd i ddiwallu'r angen yma, ynghyd ag unrhyw wybodaeth arall y mae'r cyngor yn ei hystyried yn briodol.

Wrth adolygu'r strategaeth gychwynnol, rydyn ni wedi adolygu'r uchod ac wedi ystyried unrhyw ddiweddariadau a newidiadau perthnasol.

Adolygu'r strategaeth

Bydd Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf yn paratoi adroddiad cynnydd dros dro sy'n nodi'r camau a gymerwyd yn unol â'r strategaeth bob dwy flynedd, gan ddechrau o ddyddiad y strategaeth ddiwethaf a gafodd ei chyhoeddi. Bydd yr adroddiad cynnydd dros dro yn cael ei gyhoeddi o fewn chwe mis i ddyddiad diwedd y cyfnod o ddwy flynedd. Yn dilyn cyhoeddi'r Strategaeth Toiledau Lleol Diwygiedig yma ym mis Mai 2023, bydd cynnydd yn cael ei ystyried, a bydd adroddiad yn cael ei baratoi a'i gyhoeddi cyn diwedd Tachwedd 2025.

Bydd y strategaeth hefyd yn cael ei hadolygu yn unol â chanllawiau statudol o fewn blwyddyn o bob etholiad cyffredin ar gyfer yr ardal. Dyddiad yr etholiad nesaf yng Nghymru yn dilyn cyhoeddi'r strategaeth wedi'i hadolygu yw mis Mai 2027, felly, y dyddiad olaf ar gyfer yr adolygiad yw mhia Mai 2028. Os nad oes newidiadau i'r strategaeth yn dilyn yr adolygiad ôl-etholiad yna bydd Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf yn cyhoeddi datganiad cynnydd dros dro sy'n cwmpasu cyfnod o ddwy flynedd, gan gychwyn o ddyddiad yr etholiad diwethaf.

Caiff Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf adolygu'i strategaeth ar unrhyw adeg ac yn dilyn hynny mae rhaid iddo gyhoeddi datganiad o'r camau a gymerodd yn unol â'r strategaeth. Os, yn dilyn adolygiad, bydd penderfyniad yn cael ei wneud i ddiwygio'r strategaeth, caiff strategaeth ddiwygiedig ei chyhoeddi ac yna adroddiad cynnydd dros dro ei baratoi sy'n cwmpasu'r cyfnod o ddwy flynedd o ddyddiad y cyhoeddiad.

Sut cafodd y strategaeth yma ei datblygu?

Wrth baratoi'r strategaeth gychwynnol, cafodd sylw dyledus ei roi i ddata demograffig ac iechyd ardal Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf. Mae hyn wedi'i nodi yn Atodiad 1.

Cafodd sesiynau ymgysylltu â gwasanaethau awdurdodau lleol eraill, grwpiau cymunedol a'r cyhoedd eu cynnal er mwyn deall yr hyn sydd ar gael ar hyn o bryd ac a oes modd llenwi unrhyw fylchau.

Roedd ymgynghoriad cyhoeddus am bedair wythnos rhwng 17 Hydref a 14 Tachwedd 2018. Nod yr ymgynghoriad oedd asesu anghenion y trigolion a phobl sy'n gweithio yn y Fwrdeistref Sirol, neu sy'n ymweld â hi. Roedd mecanweithiau ymgysylltu yn cynnwys:

- Ar-lein trwy wefan Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf a'r cyfryngau cymdeithasol;
- Hysbysiadu a gohebiaeth drwy e-bost;
- Trafodaethau wyneb yn wyneb mewn sawl lleoliad yn y cymunedau;
- Ceisiadau am holiaduron ar bapur gan grwpiau a thrigolion.

Ymgysyllton ni â nifer o sefydliadau drwy anfon yr holiaduron atyn nhw yn uniongyrchol er mwyn iddyn nhw ymateb, gan gynnwys Grŵp Mynediad Rhondda Cynon Taf, RNIB, Cyngor i Bobl Fyddar Cymru, Cyngor Iechyd Cymuned Cwm Taf, Fforymau 50+ a Grŵp Cyngor i Bobl Hŷn Rhondda Cynon Taf, Panel Dinasyddion RhCT, Twristiaeth, Sefydliadau Trydydd Sector, Cynllun Cynnal y Cynhalwyr, Fforymau Siambrau Masnach a Busnes Canol Trefi, ac ati.

Llenwodd cyfanswm o 97 o bobl holiadur ac maen nhw wedi'u cynnwys yn y dadansoddiad. Mae'r rhain wedi cael eu defnyddio i lywio cynnwys y strategaeth yma.

Ar ran holl awdurdodau lleol Cymru, cysylltodd Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili â'r holl fanwerthwyr cenedlaethol sy'n gweithredu ledled y wlad. Roedd hyn yn rhan o ymarfer cydweithredol ar draws Cymru i ganfod a fyddai'r busnesau yma'n fodlon bod yn rhan o'r strategaeth trwy ganiatáu i bobl sydd ddim yn gwsmeriaid ddefnyddio'u cyfleusterau toiledau, gyda manylion yn cyfeirio'r cyhoedd atyn nhw drwy wefannau cenedlaethol a rhaglenni ffonau symudol; a hefyd yn cytuno i arddangos sticer sy'n nodi logo'r cynllun toiledau cenedlaethol. Roedd y canlyniadau'n siomedig. Doedd dim un o'r busnesau wedi gwirfoddoli i gynnig cyfleusterau toiled ar gyfer y cyhoedd ac i fod ar y map. Mae'r Cyngor yn bwriadu ailedrych ar yr ymarfer yma ar lefel gymunedol leol ar ddyddiad yr adolygiad nesaf yn 2025.

Cafodd ymgynghoriad cyhoeddus 12 wythnos statudol ei gynnal rhwng 4 Chwefror a 29 Ebrill ar Strategaeth Cychwynnol Toiledau Lleol (drafft). Roedd y mecanweithiau ymgysylltu a'r sefydliadau yr ymgysylltwyd â nhw yn union yr un peth â'r ymgynghoriad cyhoeddus Asesiad o Angen. Cafodd sesiwn ymgysylltu â'r Pwyllgor Cyd-gysylltu â'r Gymuned ei gynnal, a chraffodd y Pwyllgor Materion Iechyd a Lles ar strategaeth ddrafft.

Llenwodd cyfanswm o 60 o ymatebwyr yr holiadur a chafodd yr ymatebion a ddaeth i law eu hystyried wrth lunio'r Strategaeth Toiledau Lleol.

Yn rhan o'r adolygiad o Strategaeth Toiledau Lleol wreiddiol 2019, cynhaliwyd cyfnod pellach o ymgynghori â'r gymuned leol rhwng Gorffennaf 2022 a Hydref 2022. Manylir ar hyn mewn adran ddiweddarach o'r strategaeth ddiwygiedig yma.

Sut mae'n cyd-fynd â blaenoriaethau a chynlluniau eraill y Cyngor?

Er mwyn llwyddo, mae angen i'n strategaeth toiledau lleol integreiddio â blaenoriaethau a chynlluniau eraill sy'n bodoli eisoes fel Cynllun Corfforaethol y Cyngor 2020-2024 a Chynllun Lles Cwm Taf 2023-2028.

Mae Cynllun Corfforaethol y Cyngor yn nodi gweledigaeth gref, sef "I Rondda Cynon Taf fod y lle gorau yng Nghymru i fyw, gweithio a chwarae ynddo, lle mae pobl a busnesau yn annibynnol, yn iach ac yn llewyrchus." Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i gyflawni tair prif flaenoriaeth yn rhan o'r cynllun yma, fel a ganlyn: sicrhau bod **pobl** yn annibynnol, iach a llwyddiannus; creu **lleoedd** lle mae pobl yn falch o fyw, gweithio a chwarae; a galluogi **ffyniant** drwy greu'r cyfle i bobl a busnesau fod yn arloesol, yn entrepreneuriaidd, ac i gyflawni eu potensial a ffynnu. Mae modd i'r strategaeth toiledau lleol gyfrannu at hynny drwy gefnogi nifer o amcanion yng Nghynllun Corfforaethol 2020-2024 y Cyngor er mwyn gwireddu'r weledigaeth.

Cynllun Llesiant Cwm Taf Morgannwg 2023-28: Mae 'Cwm Taf Morgannwg Fwy Cyfartal', yn cynnwys dau amcan: **Cymdogaethau Lleol Iach** – lle mae ein cymunedau'n gynhwysol ac yn teimlo'n gydlynol a phobl yn teimlo'n ddiogel, yn cael eu cefnogi a'u gwerthfawrogi; a, **Cymdogaethau Lleol Cynaliadwy a Chydnerth** – lle rydyn ni'n deall ac yn ymateb i risg newid hinsawdd i'n cymunedau, gan werthfawrogi, rheoli a mwynhau ein mannau gwyrdd a glas yn gyfrifol.

Mae'r cynlluniau yma'n pennu'r cyfeiriad strategol ar lefel ranbarthol a lleol. Mae'r strategaeth toiledau lleol yn ategu nifer o'r amcanion a nodau yma. Mae angen toiledau hygyrch, cyhoeddus ar bob un ohonon ni ar ryw adeg yn y lleoedd rydyn ni'n byw a gweithio ynddyn nhw, neu'r lleoedd rydyn ni'n ymweld â nhw, ac felly mae'r ddarpariaeth yn cyffwrdd ar bob rhan o wasanaethau'r Cyngor mewn rhyw ffordd.

Pwy sy'n darparu toiledau cyhoeddus?

Darpariaeth cyfleusterau toiled mewn adeiladau ar wahân fu'r model traddodiadol ar gyfer darparu cyfleusterau toiled lleol. Mae manteision yn gysylltiedig â darpariaeth sydd wedi'i lleoli mewn adeiladau sy'n bodoli eisoes lle bynnag y bo modd yn cynnwys lleihau achosion o ymddygiad gwrthgymdeithasol a fandaliaeth, a'r costau cysylltiedig.

Mae gan ddarparwyr masnachol mewn canolfannau manwerthu gydag oriau agor estynedig ac mewn lleoliadau adloniant ac atyniadau ymwelwyr rôl bwysig i'w chwarae wrth fodloni anghenion eu cwsmeriaid a'r cyhoedd yn gyffredinol. Bydd yr achos dros doiledau hygyrch i'r cyhoedd mewn amrywiaeth ehangach o adeiladau yn y gymuned yn cryfhau. Mae hyn yn denu ystod ehangach o bartneriaid posibl i'w rheoli a'u hariannu.

Dydy darparu toiledau lleol ar gyfer defnydd cyhoeddus ddim yn ofyniad statudol i awdurdodau lleol yng Nghymru. Efallai bydd angen i Gyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf gau cyfleusterau toiled traddodiadol, fel y mae nifer o awdurdodau lleol eraill wedi gwneud, o ganlyniad i doriadau ariannol o fewn llywodraeth leol. Nod y strategaeth yma yw lliniaru'r effeithiau posibl drwy gynyddu argaeledd cyhoeddus o doiledau mewn rhagor o gyfleusterau'r Cyngor a gweithio gyda'r sector preifat i helpu i hyrwyddo eu cyfleusterau.

Mae'r Cyngor wedi parhau â'r lefel o fuddsoddiad i gynnal y ddarpariaeth bresennol. Dydy'r Cyngor ddim yn codi tâl ar gyfer defnyddio ei doiledau cyhoeddus.

Mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf wedi parhau i fuddsoddi mewn cyfleusterau ers Strategaeth Toiledau Lleol 2019 gyda rhaglen helaeth o wella ac adnewyddu, wedi'i chwblhau yn y lleoliadau canlynol ac yn gwneud cyfanswm o fwy na £315,000:

- Hwb Cydnerthedd Canolfan Cymuned Pennar - yn rhan o raglen ddatblygu sylweddol gosod man newid a chyfleusterau toiled gan gynnwys toiled hygyrch yn 2019.
- Hwb Cydnerthedd Cymunedol Plaza'r Porth - yn rhan o raglen ddatblygu sylweddol gosod man newid a chyfleusterau toiled gan gynnwys toiled hygyrch yn 2020.
- Hwb Cydnerthedd Cymunedol Llys Cadwyn - yn rhan o raglen ddatblygu sylweddol gosod man newid a chyfleusterau toiled gan gynnwys toiled hygyrch yn 2020.
- Parc Treftadaeth Cwm Rhondda – roedd gwaith adnewyddu yn ystod 2020 yn cynnwys gosod man newid, ac er iddo arwain at leihau nifer y toiledau i ddynion, mae'n darparu toiled anabl cwbl hygyrch.
- Parc Gwledig Cwm Dâr – yn rhan o ddatblygiad helaeth estyniad bloc amwynderau yn ystod 2021, gosod man newid, toiledau a chawodydd. Gwnaed gwelliannau pellach i hygyrchedd yn gynnar yn 2023.
- Lido Cenedlaethol Cymru, Lido Ponty / Parc Coffa Ynysangharad - yn dilyn y dinistr a achoswyd gan Storm Dennis, roedd angen adnewyddu'r cyfleusterau'n llwyr gan gynnwys y toiledau a gosod man newid yn ystod 2021.

Yn ogystal â'r gwelliannau i gyfleusterau y mae'r Cyngor yn berchen arnyn nhw ac yn eu rheoli uchod, mae tri datblygiad pellach wedi digwydd gan weithio gyda phartneriaid cymunedol allweddol:

- Hwb Cydnerthedd Cymunedol Yr Hwb - wedi elwa o ddatblygiad sylweddol o dan drefniadau Trosglwyddo Asedau Cymunedol CBSRhCT, a oedd yn cynnwys toiled hygyrch a oedd ar agor i'r cyhoedd yn ystod oriau agor estynedig. Lanswyd y lleoliad yma ym mis Gorffennaf 2019.
- Linc Cwm Cynon – Datblygiad sylweddol o ganlyniad i Drosglwyddo Asedau Cymunedol ym mis Awst 2020, gyda gwaith adeiladu yn dechrau ac yn dod i ben ym mis Hydref 2021. Mae'r cyfleuster yma ar agor i'r cyhoedd yn ystod oriau agor yr adeilad ac mae ynghlwm â meddygfa. Mae'n cynnwys toiledau cwbl hygyrch, a man newid gyda thoiled a chawod.
- Arts Factory - Cefnogodd CBSRhCT osod cyfleusterau sy'n darparu y tu hwnt i'r hyn a ddisgwylir fel arfer mewn toiled hygyrch safonol, gan gynnwys teclyn codi trydan a gwely newid oedolion yng ngwanwyn 2021.

Mae'r buddsoddiad yma'n dangos ymrwymiad y Cyngor at fuddsoddi yn y pethau sy'n bwysig i'n cymunedau.

Nid dim ond awdurdodau lleol sy'n darparu cyfleusterau toiledau, ond mae darparwyr a dewisiadau eraill ar gael. Mae cyfuniad o'r rhain yn ffurfio rhan o'r strategaeth yma ac yn helpu i gyflawni'r camau a ddisgrifir yn hwyrach.

- **Eiddo'r Cyngor:** Yn cynnwys adeiladau pwrpasol sydd ar wahân gan ddarparu ardaloedd ar wahân ar gyfer Merched, Dynion, ac uned hygyrch, lle bynnag y bo modd, ar gyfer pobl anabl a chyfleusterau newid babanod. Y Cyngor sy'n gyfrifol am gynnal a chadw, rheoli a glanhau'r cyfleusterau yma.
- **O fewn cyfleusterau, swyddfeydd a manau gwyrdd y Cyngor:** Efallai y bydd cyfleusterau toiled ar gael i'r cyhoedd lle mae'r lleoliad, mynediad ac amgylchiadau unigol yn caniatáu hynny, er enghraifft mewn llyfrgelloedd, canolfannau chwaraeon a rhai swyddfeydd y Cyngor. Mae yna doiledau ar gael mewn rhai parciau a lleoliadau cefn gwlad. Mae hyn yn rhan o'r angen ehangach i sicrhau bod yr holl wasanaethau sydd ar gael yn hygyrch i bawb yn y gymuned.
- **Mannau newid 'Changing Places':** Cyfleusterau ar gyfer unigolion ag amrywiaeth o anabledau ac anghenion symudedd, sydd ddim yn gallu defnyddio toiledau anabl safonol. Mae'r cyfleusterau yn cynnwys offer arbenigol, gan gynnwys teclynnau codi a meinciau newid, sy'n galluogi'r unigolion yma i ddefnyddio toiledau cyhoeddus yn eu cymunedau. Mae nifer o leoedd newid ar gael yn Rhondda Cynon Taf, rhai mewn adeiladau sy'n eiddo i'r Cyngor ac eraill mewn lleoliadau masnachol. I weld yr holl fanylion am y cyfleusterau sydd ar gael, ewch i: changingplaces.org/find.
Mae modd gweld manylion y cyfleusterau cyhoeddus wedi'u darparu gan y Cyngor [yma](#). Cyfeiriwch hefyd at Atodiad 2 am restr o'r ddarpariaeth bresennol o gyfleusterau sy'n eiddo i'r Cyngor. Mae hyn yn cynnwys cyfleusterau cyhoeddus traddodiadol, wrinalau, cyfleusterau awtomataidd/taladwy (ffi 20c) a manau newid i unigolion anabl.
- **Darpariaeth y sector masnachol / manwerthu:** Mae llawer o gyfleusterau toiled wedi'u darparu gan fusnesau masnachol a manwerthu wedi bod at ddefnydd cwsmeriaid yn unig neu'n bennaf. Mae rhai rheolwyr siopau yng nghanol y trefi yn deall bod pobl yn dod i mewn i ddefnyddio'r toiledau ac yn cydnabod bod modd i hynny arwain at bobl yn prynu nwyddau tra eu bod nhw yno. Mae'r rhan fwyaf o atyniadau ymwelwyr a thwristiaeth a lleoliadau adloniant fel sinemâu yn darparu cyfleusterau toiled. Mae aelodau'r cyhoedd yn dibynnu ar gyfleusterau o'r fath.
- **Cynlluniau gwirfoddol trwy ddarparwyr preifat:** Roedd arolwg wedi'i gynnal dros Gymru gyfan ymhlith manwerthwyr cenedlaethol mwy o faint i geisio creu cytundeb mewn egwyddor bod modd i'r cyhoedd yn gyffredinol ddefnyddio'u cyfleusterau toiled. Gwrthododd y rhai a ymatebodd gytundeb o'r fath.

Mapio lleoliadau

Dyma ran bwysig o'n strategaeth gan y bydd yn sicrhau bod modd i bobl sydd angen defnyddio cyfleuster toiledau ddod o hyd i'r wybodaeth am leoliad, amserau agor, hygyrchedd a'r math o gyfleusterau sydd ar gael heb drafferth.

Bydd y lleoliadau sy'n cymryd rhan yn arddangos sticer mewn man amlwg, sy'n nodi bod y toiledau ar gael i'r cyhoedd. Bydd y sticer yn dangos y logo sydd wedi'i bennu gan Lywodraeth Cymru, fel sydd wedi'i ddangos isod.

Mae Cymdeithas Toiledau Prydain hefyd yn argymhell gosod arwyddion ar y tu allan yn nodi gwybodaeth fel oriau agor, gwybodaeth gyswllt ar gyfer adrodd problemau a'r cyfleusterau penodol a ddarperir y tu mewn, er enghraifft a oes cyfleusterau newid babanod ar gael.

Unwaith y byddwn ni wedi nodi'r toiledau sydd ar gael ar gyfer y cyhoedd, bydd y Cyngor yn paratoi'r data a'i gyhoeddi ar wefan y Cyngor. Bydd y data yn cynnwys lleoliad a nodweddion penodol y toiledau. Bydd y data hefyd ar gael drwy system Llywodraeth Cymru ac wedi'i chyfuno â manylion awdurdodau lleol eraill er mwyn creu rhestr genedlaethol ar gyfer Map Toiledau Cenedlaethol Map Data Cymru. Porth daearyddol yw "Map Data Cymru" sy'n gweithredu fel lleoliad ar gyfer data a gwybodaeth sy'n cynnwys sawl pwnc, ond yn bennaf am yr amgylchedd. Mae mapiau Cymru gyfan yn cael eu llunio yn seiliedig ar y data gan awdurdodau lleol y mae modd eu cyflunio i ganolbwyntio ar y darlun cenedlaethol, neu ar ardaloedd lleol. Bydd y data yn y map ar gael fel gwasanaeth data agored sy'n hygyrch i bawb. I ddilyn y ddolen, cliciwch [yma](#).

O bryd i'w gilydd bydd y Cyngor yn adolygu ac yn diweddarau ystorfa ddata Llywodraeth Cymru i sicrhau bod yr wybodaeth yn gywir ar gyfer cyhoeddwr canllawiau a mapiau, trigolion ac ymwelwyr.

Dydy Llywodraeth Cymru ddim wedi datblygu rhaglen ffôn symudol, gan nad oes modd i lawer o bobl ddefnyddio ffôn clyfar am nifer o resymau. Mae'n fwy priodol i ganolbwyntio ar sicrhau bod yr wybodaeth ar gael ar-lein trwy ystod eang o wefannau a thrwy ddulliau all-lein traddodiadol.

Er mwyn i ddata gael ei ystyried yn ddata agored rhaid iddo fod ar gael o dan drwydded agored. Yn y Sector Cyhoeddus, mae modd cyflawni hyn trwy gyhoeddi data o dan y Drwydded Llywodraeth Agored.

Gan fod y data sydd wedi'i gynnig gan awdurdodau lleol ar gael fel data agored, bydd modd i drydydd parti ei aildefnyddio, naill ai'n uniongyrchol o wefan yr awdurdod lleol ei hun, neu drwy'r data cyfunedig tu ôl i'r map Map Data Cymru. Efallai bydd hyn yn cynnwys gwasanaethau mapiau ar-lein eraill, datblygwyr rhaglenni neu fuddiannau masnachol, yn ogystal â bod ar gael i'w aildefnyddio gan sefydliadau sector cyhoeddus eraill.

Bydd y data ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg. Bydd modd i'r cyhoedd weld a phori'r data fel y mae'n ymddangos ar wefan Map Data Cymru, er mwyn gweld Cymru gyfan neu edrych ar ardaloedd penodol.

Beth ddysgon ni o'r Ymgynghoriad Cymunedol

Yn rhan o'r adolygiad o Strategaeth Toiledau Lleol CBSRhCT, cynhaliwyd ymgynghoriad cymunedol lleol yn ystod y cyfnod Gorffennaf 2022 – Hydref 2022, gan roi cyfle i adolygu canfyddiadau asesiad 2019 o angen y cyhoedd. Cymerodd 130 o bobl a oedd yn cytuno bod y pwyntiau allweddol a nodwyd yn Strategaeth Toiledau Lleol 2019 yn parhau'n ddilys heb ddim byd arall i'w ychwanegu o ran yn yr adolygiad.

Mae crynodeb o ymgynghoriad cymunedol lleol 2022 wedi'i gynnwys yn Atodiad 3.

Yn rhan o Strategaeth Toiledau Lleol 2019, dechreuodd ymgynghoriad cyhoeddus pedair wythnos 'Asesiad o Angen' ym mis Hydref 2018 ledled Rhondda Cynon Taf. Roedd hyn yn cynnwys ymgysylltu â chymunedau ac ystod eang o bartïon â diddordeb er mwyn ystyried gofynion y boblogaeth gyffredinol, er mwyn ystyried anghenion grwpiau defnyddwyr penodol, er mwyn adolygu'r cyfleusterau toiled presennol, er mwyn nodi unrhyw fylchau yn y ddarpariaeth gyfredol, ac ati.

Roedd sawl dull ymgysylltu wedi'u defnyddio yn ystod yr ymgynghoriad gan gynnwys adborth gan y cyhoedd, y cyfryngau cymdeithasol, cynnwys ar-lein a negeseuon e-bost, arolygon a holiaduron, a phresenoldeb mewn lleoliadau yn y gymuned.

Roedd amrywiaeth eang o gwestiynau ar gyfer yr ymatebwyr yn ymwneud a'r ardaloedd mwyaf poblogaidd i ymweld â nhw yn Rhondda Cynon Taf, amser yr ymweliad, manylion am y ddarpariaeth toiledau a chyfleusterau newid, atyniadau a pharciau. Yna roedd cyfres o ddatganiadau yn ymwneud â'r cyfleusterau lle'r oedd gofyn i ymatebwyr gytuno neu anghytuno â nhw.

Dyma rai o'r canfyddiadau allweddol o'r arolwg:

- Rodd 91% o'r sawl a ymatebodd yn drigolion Rhondda Cynon Taf.
- 'Annigonol' oedd barn gyffredinol yr ymatebwyr ynghylch y cyfleusterau mewn trefi a phentrefi, o'u cymharu â'r dewisiadau eraill ar gael, yn gynnar yn y bore, rhwng 9am a 6pm, yn ystod y nos, dydd Sul a Gwyliau Banc.
- O ran yr atyniadau a pharciau mwyaf poblogaidd i ymweld â nhw, noddodd yr ymatebwyr bod y ddarpariaeth yn 'ddigonol' yn ystod y dydd, ond yn 'annigonol' yn gynnar yn y bore a gyda'r hwyr. Cafodd y cyfleusterau newid ar gyfer plant ifainc a'r cyfleusterau newid i bobl ag anableddau eu pennu'n 'annigonol' yn ystod y dydd, a dim un ar gael yn gynnar yn y bore a gyda'r hwyr.
- Mae yna bryder ynghylch diogelwch wrth ddefnyddio toiledau cyhoeddus o ran cyfleusterau'n cael eu defnyddio ar gyfer ymddygiad gwrthgymdeithasol a gweithgareddau yn ymwneud â chyffuriau.
- Roedd y diffyg mewn cyfleusterau newid ar gyfer unigolion ag anableddau wedi'i godi, gyda sôn penodol mewn perthynas â phlant ac oedolion.
- Roedd ymatebwyr o'r farn fod dim digon o gyfleusterau toiledau cyhoeddus ar gael, a bod lleoliad y cyfleusterau yn anghyfleus.
- Nododd llawer o'r ymatebwyr nad oes digon o wybodaeth ar leoliad y cyfleusterau.
- Mae diffyg cyfleusterau wedi atal llawer o ymatebwyr rhag ymweld â rhai lleoliadau.

- Nododd yr ymatebwyr nad yw cyfleusterau ar agor ar yr adegau y mae eu hangen nhw.
- Roedd mwyafrif yr ymatebwyr o'r farn y dylai pobl ddim gorfod talu i ddefnyddio'r toiledau.

Gofynnion ni i'r ymatebwyr pa ddull byddai'n well gyda nhw o ran dod o hyd i'r toiledau a chyfleusterau newid agosaf pan fyddan nhw'n ymweld ag ardal. Dywedodd 64% o'r ymatebwyr fod yn well gyda nhw weld sticer neu boster yn cael ei arddangos yn ffenestr y lleoliad, a nododd 18% y byddai'n well gyda nhw gael ap ar eu ffonau symudol. Nododd 18% o'r ymatebwyr fod yn well gyda nhw ddewisiadau eraill. Roedd awgrymiadau'n cynnwys gwefan, cyfryngau cymdeithasol, arwyddion mewn lleoliadau amlwg, map toiled, papur newydd lleol, ac ati.

Gofynnion ni i'r ymatebwyr p'un a oedd eu hymateb i'r arolwg wedi cael ei ddylanwadu (yn gadarnhaol neu'n negyddol) gan yr amrediad o nodweddion gwarchoddedig fel sydd wedi'u nodi yn Neddf Cydraddoldeb 2010. Roedd y materion a ddaeth i'r amlwg yn cynnwys hunaniaeth rhywedd, ailbennu rhywedd, problemau'n ymwneud ag ystod o anabledau a materion iechyd, gallu rhieni â phlant i ddefnyddio'r cyfleusterau, materion yn ymwneud â chyfleusterau toiledau anabl yn rhy fach ar gyfer mynediad i gadeiriau olwyn, yr angen am declynnau codi ar bobl ag anabledau, ac ati.

Yr hyn a ddysgon ni o'r ymgynghoriad cyhoeddus 12 wythnos 2019

Wrth baratoi Strategaeth Toiledau Lleol 2019, cynhaliwyd ymgynghoriad cyhoeddus 12 wythnos a ddechreuodd ym mis Chwefror 2019 ar draws Rhondda Cynon Taf. Roedd hyn yn cynnwys ymgysylltu â chymunedau ac ystod eang o bartïon â diddordeb i ymgynghori ar y Strategaeth Toiledau Lleol (drafft) oedd wedi cael ei llunio yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus Asesiad o Angen. Roedd nifer o gwestiynau yn yr ymgynghoriad cyhoeddus 12 wythnos gan gynnwys gofyn a oedd ymatebwyr o'r farn bod y strategaeth yn darparu gwybodaeth glir i helpu i ddeall pam mae camau gweithredu arfaethedig y strategaeth yn angenrheidiol, a ydyn nhw'n cytuno â'r camau gweithredu o dan Amcan 1 i wella a gwneud yn fawr o'r cyfleusterau presennol, a ydyn nhw'n cytuno â'r camau gweithredu o dan Amcan 2 i hyrwyddo cyfleusterau ychwanegol, priodol a hygyrch a darparu rhagor o wybodaeth os oedden nhw o'r farn bod rhywbeth ar goll o'r amcanion arfaethedig a chamau gweithredu ategol.

Roedd sawl dull ymgysylltu wedi'u defnyddio yn ystod yr ymgynghoriad gan gynnwys adborth gan y cyhoedd, y cyfryngau cymdeithasol, cynnwys ar-lein a negeseuon e-bost, arolygon a holiaduron.

Mae canlyniadau llawn yr ymgynghoriad cyhoeddus 12 wythnos i'w gweld yn Atodiad 3 y strategaeth yma.

Mae rhai o ganfyddiadau allweddol yr ymgynghoriad cyhoeddus i'w gweld isod:

- Roedd 92% o'r sawl a ymatebodd yn drigolion Rhondda Cynon Taf.
- Roedd 8% yn cynrychioli grŵp neu sefydliad lleol, roedd 7% yn Aelod Etholedig lleol, ac roedd 7% yn gweithio ym mwrdeistref Rhondda Cynon Taf.
- Roedd 72% o'r ymatebwyr o'r farn bod y strategaeth yn darparu gwybodaeth glir i helpu i ddeall pam mae camau gweithredu arfaethedig y strategaeth yn angenrheidiol, a nododd 25% eu bod nhw o'r farn bod y strategaeth yn gwneud hyn yn rhannol. Roedd esboniadau i ategu ymatebion i'r cwestiwn yma yn cynnwys cyfeirio at un cyfleuster toiledau cyhoeddus am ddim ym Mhontypridd yn unig sydd yn annigonol, sylwadau y dylai toiledau cyhoeddus

gael eu darparu gan y cyngor bwrdeistref nid busnesau lleol ac eraill, pryderon nad oes modd i'r bobl sydd fwyaf tebygol o angen cyfleusterau weld yr wybodaeth ar-lein.

- Cytunodd 83% o ymatebwyr â'r camau gweithredu o dan Amcan 1 i wella a gwneud yn fawr o'r cyfleusterau presennol, ac roedd 17% wedi cytuno'n rhannol. Roedd rhesymau yn cynnwys sylwadau sy'n nodi bod y cyfleusterau presennol naill ai ar gau neu'n cau'n gynnar, dydy cyfleusterau caffi ddim bob amser yn fodlon i bobl ddefnyddio toiledau heb brynu unrhyw beth. Roedd ymholiad ynghylch pam y dylai busnesau lleol/y sector cyhoeddus dalu i ddarparu toiledau gan ystyried eu bod nhw eisoes yn talu cyfraddau busnes, yn ogystal â phryder o ran anaddasrwydd dau bwrpas toiledau i'r anabl a chyfleusterau newid babanod. Roedd cais am oriau agor gwell toiledau yng nghanol tref Pontypridd ac arwyddion gwell i doiledau cyhoeddus presennol yng nghanol tref Pontypridd.
- Cytunodd 90% o ymatebwyr â'r camau gweithredu o dan Amcan 2 i hyrwyddo cyfleusterau ychwanegol, priodol a hygyrch, ac roedd 10% wedi cytuno'n rhannol. Mynegodd ymatebwyr bryderon y gallai toiledau sydd ar agor gyda'r hwyr gael eu defnyddio gan ddefnyddwyr cyffuriau a gallen nhw fod yn anniogel a chael eu fandaleiddio. Roedd pryderon am gyfleusterau sydd ar gael mewn trefi ar y penwythnos a gyda'r hwyr, anaddasrwydd dau bwrpas rhai toiledau i'r anabl a chyfleusterau newid babanod. Roedd cais am ddarpariaeth toiledau barhaol yng nghanol y dref, yn enwedig gyda'r hwyr.

Gofynnwyd i'r ymatebwyr a oes unrhyw beth ar goll o'r amcanion a champau gweithredu atebol, roedd rhai o'r ymatebion yn cynnwys; pryder am gyfleusterau newid ar gyfer oedolion a phlant hŷn anabl, defnydd o'r cyfryngau cymdeithasol i sicrhau y caiff aelodau o'r cyhoedd fynediad i'r toiledau ar unwaith, cais am ragor o gyfleusterau ar gyfer mamau ifainc a babanod a phobl anabl, mapio sefydliadau'r trydydd sector sy'n caniatáu mynediad i gyfleusterau, tâl i fusnesau lleol i ganiatáu i aelodau o'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau, pryderon am ddarpariaeth larymau cyngor mewn toiledau i'r anabl, yn enwedig mewn lleoliadau pellaf.

Nododd dim un o'r ymatebwyr fod eu hymateb i'r arolwg wedi cael ei ddylanwadu (yn gadarnhaol neu'n negyddol) gan yr amrediad o nodweddion gwarchoddedig fel sydd wedi'u nodi yn Neddf Cydraddoldeb 2010.

Nododd 28% o ymatebwyr fod gyda nhw salwch neu broblem iechyd hirdymor, a nododd 22% fod gyda nhw anabledd.

Yn ystod yr ymgynghoriad cyhoeddus 12 wythnos, cafodd adborth ar y strategaeth ddrafft ei ddarparu gan Bwyllgor Cyd-gysylltu â'r Gymuned a Phwyllgor Materion Iechyd a Lles yr Awdurdod.

Ystyriodd Aelodau o Bwyllgor Cyd-gysylltu â'r Gymuned y strategaeth ddrafft a nodon nhw eu cwestiynau a'u sylwadau. Gwnaeth Aelod sylw am ddiffyg darpariaeth mewn rhai trefi a chymunedau a lle roedd darpariaeth, roedd Aelodau o'r farn eu bod yn annigonol am sawl rheswm.

Mewn perthynas â thoiledau mewn siopau megis archfarchnadoedd, roedd Aelodau o'r farn y gallai rhagor gael ei wneud i'w rhoi nhw wrth y fynedfa yn hytrach na llefydd cudd, gan gynnwys yng nghefn y siop.

Roedd Aelod o'r farn bod angen i eiddo hysbysebu bod gyda nhw'r cyfleusterau yma i'r cyhoedd gael gweld. Penderfynodd Aelodau o Bwyllgor Cyd-gysylltu â'r Gymuned gydnabod y Strategaeth Toiledau Lleol ddrafft, ac roedden nhw am i'w sylwadau gael eu hystyried wrth lunio'r strategaeth derfynol.

Derbyniodd Pwyllgor Materion Iechyd a Lles y Strategaeth Toiledau Lleol ddrafft a chefnogon nhw hi yn fras. O ran cyfleusterau newid babanod a thoiledau i'r anabl, roedd y niferoedd yn isel yn ôl Aelodau, a gallai rhagor gael ei wneud i annog y sector cyhoeddus a grwpiau eraill i weithio gyda'i gilydd i sicrhau bod y cyfleusterau yma ar gael lle mae angen amdanyh nhw. Cafodd sylw ei wneud am yr angen i gynyddu darpariaeth gyffredinol o gyfleusterau toiledau ledled y Fwrdeistref Sirol.

Cwestiynodd Aelod y ddarpariaeth o gyfleusterau toiledau ar gyfer achlysuron lleol a ph'un oes cymhareb o ran nifer y toiledau a phobl sy'n mynd i'r achlysur. Esboniwyd bod yna grŵp cynghori achlysuron, a dyma rywbeth fyddai'n dod o dan orchwyl y grŵp yma.

Nododd y Cadeirydd bwysigrwydd y cyfleusterau yma i breswylwyr y Fwrdeistref Sirol a chaiff gwybod bod yna ddarpariaeth toiledau mewn ardaloedd wneud gwahaniaeth i berson sy'n gadael ei dŷ, yn enwedig pobl â chyflyrau iechyd penodol. Bydd hyn, yn ei dro, yn cael effaith gadarnhaol ar eu lles. Roedd Aelodau yn teimlo'n gryf bod y diffyg o hysbysebu yn broblem gan nad yw nifer o breswylwyr yn effro i gyfleusterau sy'n cynnig i'r cyhoedd ddefnyddio'u darpariaeth toiledau. Gwnaeth Aelod sylw am hyrwyddo sticer Llywodraeth Cymru gyda logo toiled arno er mwyn sicrhau bod aelodau'r cyhoedd yn deall ei ystyr a bod croeso iddyn nhw ddefnyddio cyfleusterau mewn llefydd lle mae'r sticer yn cael ei arddangos.

Cododd Aelod broblem ynglŷn â lleoliad cyfleusterau mewn siopau gan y caiff hyn ei weld yn rhwystr i bobl. Roedden nhw o'r farn bod angen cynnal gwaith i annog siopau eu rhoi nhw wrth y fynedfa.

Daeth sylwadau i law mewn perthynas â chael rhagor o gyfleusterau toiledau ar gael mewn caffis, bariau, siopau, ac ati. Byddai hyn yn cynyddu nifer y bobl sy'n galw heibio i'r busnes er y bydd costau o ran darpar gyfleusterau a'u cynnal a chadw. Bydd angen trafodaeth gyda busnesau. Bydd darpariaeth toiledau well yn dda o ran nifer y bobl sy'n ymweld â chanol y dref a'r economi a datgloi potensial ein trefi.

Penderfynodd Aelodau'r Pwyllgor Materion Iechyd a Lles gydnabod y Strategaeth Toiledau Lleol ddrafft ac roedden nhw am i'w sylwadau gael eu hystyried wrth lunio'r Strategaeth derfynol.

Yr hyn mae modd i'r Cyngor ei wneud i fynd i'r afael â'r adborth

- **Sicrhau bod digon o gyfleusterau ar gyfer y boblogaeth leol:** Mae canol ein trefi yn lleoliadau poblogaidd wedi'u pennu gan yr asesiad o angen. Dyna'r prif hwb trafndiaeth ar gyfer pobl sy'n cyrraedd ar y trên neu ar y bws. Dylai darpariaeth felly ganolbwyntio ar yr ardaloedd y mae'r rhan fwyaf o bobl yn mynd iddyn nhw. Rhaid ystyried yr ardaloedd yma wrth adolygu datblygiadau yn y dyfodol yng nghanol trefi ac o'u cwmpas nhw.
- **Cyfleusterau sy'n hygyrch i bawb, ym mhob lleoliad ymarferol:** Bydd Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf yn hybu cyfleoedd cyfartal i ddarparu cyfleusterau addas, hygyrch ac

effeithiol i bob rhan o'r gymuned heb unrhyw ragfarn. Cynyddu'r ddarpariaeth o gyfleusterau toiledau, gan gynnwys mannau newid a thoiledau rhyw niwtral lle bo'n bosibl, drwy archwilio cyfleoedd mewn datblygiadau presennol ac yn y dyfodol. Darperir allwedd radar ar gyfer mynediad i gyfleusterau i'r anabl gan Ganolfannau IBobUn y Cyngor.

- **Cyfleusterau sy'n addas ar gyfer y lleoliad:** Bydd darpariaeth y Cyngor ar gyfer pobl leol, siopwyr ac ymwelwyr yn bennaf, a hynny mewn ardaloedd prysur a rhai parciau mwy. Mae parciau yn denu trigolion a thwristiaid, ac mae rhai yn cynnwys mannau chwarae i blant. Mae'n bosibl nad oes cyfleusterau eraill yn agos y mae modd i bobl eu defnyddio, wrth ddefnyddio'r parc. Yn gyffredinol, mae canolfannau siopa lleol yn cynnwys siopau adwerthu cymysg sydd, yn aml, yn fusnesau bach neu ganolig. Maen nhw'n ardaloedd lle mae pobl yn cael eu hannog i aros am beth amser.
- **Cyfleusterau hawdd eu cyrraedd gydag arwyddion da ynglŷn â chyfarwyddiadau ac arwyddion ynglŷn â gwybodaeth am gyfleusterau unigol:** Mae manylion lleoliadau toiledau'r Cyngor wedi cael eu hadolygu ac mae manylion yn Atodlen 2 ac ar wefan Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf. Bydd y Cyngor yn gwella ymwybyddiaeth a gwybodaeth sydd ar gael am ddarpariaeth toiledau yn yr ardal trwy sicrhau bod yr wybodaeth sydd ar wefan y Cyngor a storfa data mynediad agored 'Lle' gyda Llywodraeth Cymru yn cael ei diweddarau.

Bydd y Cyngor yn ystyried arddangos sticer gyda logo toiled arno wrth fynedfeydd adeiladau'r Cyngor sydd ar agor i'r cyhoedd ac unrhyw leoliad cymunedol neu fusnesau preifat sy'n cytuno â hyn. Gweithio gyda'n Rhwydweithiau Cymdogaeth Lleol a phartneriaid Canol Tref i annog yartneriaid hynny sydd eisoes yn caniatáu mynediad i arddangos y sticer logo toiled ac annog eraill i wneud yr un peth.

Byddwn ni'n annog adeiladau darparwyr iechyd i gymryd rhan ac arddangos y sticer hefyd.

- **Darparu gwybodaeth ynglŷn â hygyrchedd:** Mae gwefan y Cyngor yn cynnwys gwybodaeth am gyfleusterau unigol ledled y fwrdeistref. Bydd yr wybodaeth yn cael ei diweddarau fel bod modd i'r Cyngor a phartion eraill â diddordeb ei defnyddio. Byddwn ni hefyd yn diweddarau storfa data mynediad agored 'Lle' gyda Llywodraeth Cymru. Hyrwyddo lleoedd newid newydd a Hybiau Cymunedol, yn ogystal â'r Llyfrgelloedd a Chyfleusterau Hamdden sydd eisoes yn caniatáu mynediad.
- **Darpariaeth o ran twristiaid:** Mae nifer y twristiaid a phobl nad ydyn nhw'n byw yn yr ardal sy'n ymweld â Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf a'r atyniadau trwy gydol y flwyddyn yn golygu bod rhagor o alw am gyfleusterau toiledau. Mae Cynllun Cydraddoldeb Strategol Llywodraeth Cymru 2020-2024 yn amlinellu bod "buddsoddiad i'w dargedu at drefniadau mynediad, mannau newid a chyfleusterau i'r anabl (gyda'r ymrwymiad yn cydblethu) â'r ddogfen blaenoriaethau Twristiaeth newydd 'Croeso i Gymru 2020-2025'." Dylai maint cyfleusterau fod yn addas ar gyfer nifer y bobl mae disgwyl iddyn nhw ddefnyddio'r toiledau heb eu gorlenwi neu heb orfod aros yn hir. Mae modd ystyried safon sy'n seiliedig ar ffigurau cyfrif nifer y cerddwyr lle bo hynny'n ymarferol. Mae modd i hyn lywio ystyriaethau os bydd angen rhagor o gyfleusterau toiledau ar adegau penodol.

- **Gwasanaethau gyda'r nos yn lleoliadau allweddol lle mae angen penodol wedi'i bennu:** Mae achosion o ymddygiad gwrthgymdeithasol, camddefnyddio cyffuriau, fandaliaeth a niwed graffiti ar gyfleusterau toiledau cyhoeddus y Cyngor wedi arwain at gloi'r rhan fwyaf o gyfleusterau yn gynnwys yn y nos. Mae cyfleusterau siopau a busnesau eraill fel arfer wedi'u cyfyngu i'w horiau agor oherwydd rhesymau diogelwch. Bydd materion o'r fath yn cael eu hystyried wrth gynnal adolygiadau yn y dyfodol.

Mae gwaith datblygu economi gyda'r nos a newidiadau mewn canol trefi yn golygu eu bod nhw'n hybiau hamdden ac adloniant yn ogystal ag yn hybiau adwerthu a masnachu.

Mae modd i dwf mewn economi gyda'r nos arwain at gynnydd o ran ymddygiad gwrthgymdeithasol sy'n gysylltiedig â chyffuriau ac alcohol. Nodir y dylai cyfleusterau sydd ar agor i'r cyhoedd fod yn agos i fannau cwrdd allweddol gyda'r nos er enghraifft safleoedd tacsis, meysydd parcio, gorsafoedd trenau a gorsafoedd / safleoedd bysiau. Caiff darpariaeth cyfleusterau dros dro ei hystyried yn ystod achlysuron mawr ac ar adegau prysur yn bennaf.

- **Cyfleusterau glân sy'n cael eu cynnal yn dda:** Mae cyfleusterau toiledau sy'n cael eu cynnal gan y Cyngor yn cael eu glanhau'n drwyadl yn rheolaidd. Mae toiledau a throethfeydd cyhoeddus sy'n eiddo i'r Cyngor yn RhCT yn cael eu glanhau o ddydd Llun i ddydd Sadwrn ac mae'r holl gyfleusterau ac eithrio toiledau i'r anabl ar gau ar ddydd Sul. Mae gwaith cynnal a chadw rheolaidd yn cael ei wneud pan fo angen a phan rydyn ni wedi cael gwybod am ddiffygion.
- **Dim tâl:** Fydd y Cyngor ddim yn codi tâl ar y cyhoedd i ddefnyddio cyfleusterau'r toiledau yn ei adeiladau lle nad oes darpariaeth. Mae hawl gan ddarparwyr busnesau preifat godi tâl, os ydyn nhw o'r farn ei bod hi'n addas. Darperir allweddi radar ar gyfer mynediad i gyfleusterau i'r anabl gan Ganolfannau IBobUn y Cyngor.
- **Cysylltu â Chynghorau Tref a Chynghorau Cymuned, grwpiau busnes a rhanddeiliaid eraill:** Bydd Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf yn gweithio gyda Chynghorau Tref a Chynghorau Cymuned a grwpiau cymunedol a gwirfoddol i archwilio sut i ddarparu cyfleusterau toiledau mewn cynifer o leoliadau â phosibl gan ddefnyddio cysylltiadau wedi'u sefydlu trwy ein Rhwydweithiau Cymdogaeth a phartneriaid Canol Tref i hwyluso hyn.
- **Sicrhau bod y nifer mwyaf o doiledau ar gael mewn partneriaeth:** Bydd y Cyngor yn gweithio gyda busnesau lleol a grwpiau cymuned i hyrwyddo defnydd o'i doiledau a bydd yn archwilio i opsiynau o gynyddu darpariaeth toiledau leol trwy noddi, hysbysebu, gweithio mewn partneriaethau ac unrhyw gyfleoedd trosglwyddo asedau cymunedol.
- **Darpariaeth cyfleusterau toiledau digonol gan hyrwyddwyr / trefnwyr achlysuron untro:** Mae angen ystyried cyfleusterau toiledau digonol ar gyfer pobl sy'n mynychu achlysuron untro yn yr awyr agored, boed hynny trwy osod adeiladau dros dro neu drwy ddefnyddio cyfleusterau presennol yn lleoliad yr achlysur neu'n agos iddo. Rhaid i'r Cyngor gytuno â hyn. Mae'r Grŵp Cynghori Diogelwch Achlysuron yn darparu canllawiau ynglŷn â chyfleusterau

toiledau dros dro ar gyfer trefnwyr achlysuron ac yn sicrhau eu bod nhw'n cydymffurfio â rheoliadau perthnasol. Bydd darpariaeth cyfleusterau sy'n diwallu anghenion penodol ynglŷn â chhydraddoldeb yn cael eu hystyried.

- **Darpariaeth gynaliadwy o fewn y gyllideb sydd ar gael:** Gwelliannau a datblygiadau i ddangos ymrwymiad y Cyngor i fuddsoddi yn y pethau sydd o'r pwys mwyaf i'n cymunedau. Lle bo modd, bydd yn parhau i gynnal y ddarpariaeth bresennol o doiledau a sicrhau pob cyfle i wella a gwella cyfleusterau yn y Fwrdeistref Sirol.

Amcanion a Chynllun Gweithredu i weithredu'r Strategaeth Toiledau Lleol

Mae'r ddau amcan canlynol wedi cael eu datblygu gyda chymorth gweithredu ategol:

1. Gwella'r cyfleusterau presennol a gwneud yn fawr ohonyn nhw;

- Hybu cyfleoedd cyfartal i ddarparu cyfleusterau addas, hygyrch ac effeithiol i bob carfan o'r gymuned gan gynnwys cyfleusterau newid babanod a chyfleusterau newid i bobl anabl. Chwilio am gyfleoedd i gynnwys y darpariaethau hyn mewn unrhyw ddatblygiadau newydd (sy'n eiddo i'r Cyngor) lle bo modd, a rhoi cyhoeddusrwydd ehangach i'r cyfleusterau sydd eisoes ar gael.
- Ystyried yr opsiwn o arddangos sticer gyda logo toiled wrth fynedfeydd adeiladau cyhoeddus y Cyngor, lleoliadau cymuned a busnesau preifat sy'n cytuno i gymryd rhan.
- Gweithio gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg a darparwyr gofal iechyd i'w hannog nhw i gynnig cyfleusterau i'r cyhoedd, cymryd rhan yn y cynllun mapio ac arddangos y sticer mewn adeiladau addas.
- Gwella ymwybyddiaeth a gwybodaeth sydd ar gael am ddarpariaeth toiledau yn yr ardal trwy sicrhau bod yr wybodaeth sydd ar wefan Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf a storfa data mynediad agored 'Lle' gyda Llywodraeth Cymru yn cael ei diweddarau.
- Ystyried darparu gwell arwyddion ffisegol i gyfleusterau presennol, yn arbennig i ystyried arwyddion hygyrch newydd i fynd i'r afael â gwahaniaethu.
- Adolygu camau gweithredu a safonau glanhau yn achlysurol i sicrhau darpariaeth effeithiol yn ôl adnoddau wedi'u dyrannu.
- Adolygu oriau agor cyfleusterau presennol gyda golwg ar archwilio oriau agor gwahanol lle bo hynny'n ymarferol.
- Gweithio gyda'r Heddlu, aelodau o'r cyhoedd, grwpiau cymunedol a phartïon eraill â diddordeb i sicrhau bod cyfleusterau mor ddiogel â phosibl.

2. Hybu cyfleusterau ychwanegol, addas a hygyrch;

- Ystyried pob opsiwn sydd ar gael, gan gynnwys gweithio gyda'r sector cyhoeddus, grwpiau cymunedol a gwirfoddol a Chynghorau Tref a Chynghorau Cymuned i sicrhau bod rhagor o doiledau a chyfleusterau newid lleol ar gael lle mae galw amdanyn nhw. Gweithio gyda'n

partneriaid yn y Rhwydweithiau Cymdogaeth Lleol ac ystyried unrhyw gyfleoedd i drosglwyddo asedau cymunedol lle bo modd gwneud hynny.

- Gweithio gyda phartneriaid i wella darpariaeth toiledau sy'n agos i fannau cwrdd allweddol gyda'r nos, gan gynnwys safleoedd tacsï, meysydd parcio, gorsafoedd trenau, gorsafoedd a safleoedd bysiau.
- Sicrhau bod y Grŵp Cyngori Diogelwch Achlysuron yn parhau i ddarparu cyngor a chyfarwyddyd ynglŷn â darparu cyfleusterau toiledau addas a hygyrch dros dro mewn achlysuron i ddiwallu anghenion amrywiol y gymuned.
- Ystyried gwelliannau sy'n ystyriol o d dementia fel cyferbyniad lliw cynyddol mewn cyfleusterau toiledau sy'n eiddo i'r Cyngor.
- Ystyried cymhareb cyfleusterau gwrywaidd i fenywaidd, lle mai 1:2 yw'r gymhareb ddelfrydol fel yr amlinellwyd gan LIC.
- Ystyried darparu toiledau ar gyfer y gymuned LHDTCI+.
- Yn unol â Strategaeth Twristiaeth y Cyngor, ystyried y cyfleusterau toiledau sydd eu hangen i wasanaethu anghenion ymwelwyr.
- Ystyried caniatáu i'r cyhoedd ddefnyddio cyfleusterau toiledau ychwanegol am ddim yn adeiladau cyhoeddus y Cyngor, a hyrwyddo hyn gan ddefnyddio sticeri gyda logo.
- Hyrwyddo'r holl gyfleusterau sydd ar gael gan ddefnyddio'r sticer logo toiledau ynghyd ag ymgyrch codi ymwybyddiaeth y cyhoedd cysylltiedig, fel bod aelodau'r gymuned yn adnabod y logo ac yn deall bod safleoedd sy'n ei arddangos yn caniatáu mynediad i'r cyhoedd i'w cyfleusterau toiled.

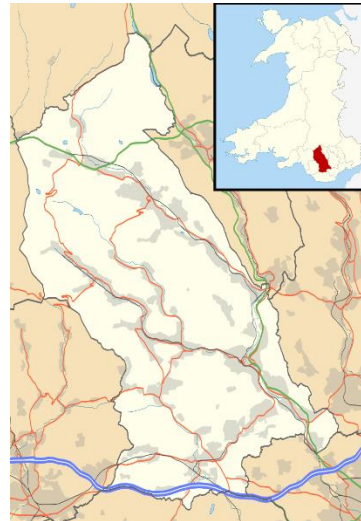
Opsiynau posibl sydd wedi cael eu hystyried a'u diystyru, gydag esboniad

- **Polisiau gosod:** Mae modd i'r Cyngor ystyried opsiynau i gyflwyno cymal yng nghytundebau prydlesï sy'n golygu y byddai cytundeb prydles yn cynnwys y gofyniad i gynnwys mynediad cyhoeddus i gyfleusterau toiledau pan fydd y Cyngor yn gosod eiddo i fusnes addas, er enghraifft caffï neu siop. Fodd bynnag, rydyn ni'n rhagweld y bydd tenantïaid, o bosibl, yn codi pryderon ynglŷn â glanhau, cynnal ac argaeledd os bydd gofyniad o'r fath yn cael ei gyflwyno. Mae'n bosibl y bydd hyn yn atal tenantïaid arfaethedig rhag ymestyn y brydles.
- **Ardoll gyda'r nos:** Caiff y Cyngor ymchwilio i'r opsiynau a phwerau i godi tâl ar eiddo sydd â thrwydded alcohol hwyr. Fodd bynnag, ym mis Ebrill 2017 cafodd adolygiad Tŷ'r Cyffredin ei gynnal o'r ardoll. Arweiniodd hyn at awgrymu y dylai gael ei diddymu. Mae 8 Awdurdod Lleol yn unig yn Lloegr ac yng Nghymru wedi cyflwyno ardoll ers 2013. Mae un wedi'i diddymu ers hynny. Does dim ardollau presennol mewn grym yng Nghymru. Wnaeth yr ardoll ddim creu'r incwm disgwylïedig, gan gynnwys ar ôl ei chyflwyno mewn ardaloedd gydag economï mawr gyda'r nos. Mae gan nifer o fusnesau drwyddedau hwyr ond maen nhw'n eu defnyddio yn anaml ar gyfer achlysuron penodol neu ar adegau penodol o'r flwyddyn. Rydyn ni'n deall i nifer o fusnesau wneud cais i newid yr oriau agor yn hytrach na thalu'r ardoll mewn ardaloedd lle cafodd yr ardoll ei chyflwyno. Cyn cyflwyno ardoll, bydd raid cynnal ymgyngoriad a thrafodaethau gyda'r Heddlu a'r Comisiynydd Troseddau, a bydd raid cael cymeradwyaeth y Pwyllgor Trwyddedu a'r Cyngor. Mae rhaid i o leiaf 70% o'r incwm a godir fynd tuag at yr

Heddlu, caiff y 30% arall ei ddefnyddio gan yr Awdurdod Lleol. Mae rhaid i ddefnydd o'r ardoll fod yn unol ag amcanion penodol a rhaid eu cyhoeddi nhw bob blwyddyn. Mae modd cynnwys darpariaeth toiledau ar gyfer economi gyda'r nos o dan niwsans cyhoeddus a bydd raid iddi fod yn rhan o nifer o fentrau sy'n gysylltiedig â lleihau'r nifer o droseddau, diogelwch y cyhoedd ac ati. Byddai hynny'n lleihau faint o incwm sydd ar gael ar gyfer y swyddogaeth honno. Ar ôl ystyried y costau gweithredu, monitro a llunio adroddiadau ar gynllun o'r fath, dydyn ni ddim o'r farn y bydd ardoll gyda'r nos yn opsiwn ymarferol ar gyfer Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf gan nad oes digon o fusnesau i greu digon o incwm i sicrhau bod ardoll yn werth chweil, a hynny gan ystyried y costau gweithredu, monitro a llunio adroddiadau ar gynllun o'r fath.

- **Amodau Cynllunio:** Mae'n bosibl y bydd gofyniad ar rai datblygiadau masnachol mwy fydd yn cynnwys caffis, tafarndai, siopau, lleoliadau adloniant, ac ati, fel amod cynllunio i ganiatáu i'r cyhoedd ddefnyddio unrhyw gyfleusterau toiledau sy'n cael eu hadeiladu yn yr adeilad; fodd bynnag, does dim cymorth polisi ar lefel genedlaethol ar gyfer gorfodi amodau cynllunio er mwyn caniatáu i'r cyhoedd gael mynediad i gyfleusterau toiledau mewn eiddo masnachol preifat. Byddai unrhyw amod o'r fath yn methu'r prawf bod rhaid iddi fod yn angenrheidiol gwneud y datblygiad yn dderbyniol o safbwynt cynllunio.

Atodiad 1 – Demograffig Ardal a Data Iechyd Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf

Yr ardal:

Rhondda Cynon Taf yw'r mwyaf Awdurdod Lleol ond un yng Nghymru, sef 424 cilometr², sy'n rhan o Gymoedd De Cymru a Phrifddinas-Ranbarth Caerdydd. Cafodd y fwrdeistref sirol ei ffurfio ym 1996 yn dilyn diddymu sir Morgannwg Ganol. Daeth Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf i fodolaeth drwy uno cyn ardaloedd Morgannwg Ganol, sef Cwm Rhondda, Cwm Cynon a Thaf Elái (heblaw Creigiau a Phentyrch a gafodd eu hychwanegu at Gaerdydd). Mae'r sir yn cynnwys pum cwm: Cwm Rhondda Fawr, Cwm Rhondda Fach, Cwm Cynon, a Chymoedd Taf ac Elái. Mae Merthyr Tudful a Chaerffili i ddwyrain Rhondda Cynon Taf, Caerdydd a Bro Morgannwg i'r de, Pen-y-bont ar Ogwr a Chastell-nedd Port Talbot i'r gorllewin, a Phowys i'r gogledd. Ei drefi allweddol yw Pontypridd, Aberdâr, Llantrisant gyda Thonysguboriau, Aberpennar, Porth, Tonypany, Treorci a Glynrhedynog. Mae aneddiadau a threfi allweddol eraill yn cynnwys Pont-y-clun, Maerdy, Hirwaun, Llanharan a Thonyrefail.

Datblygodd yr ardal trwy ddarganfod a mwynloddio glo Cymru o safon uchel i'w allforio yn bennaf. Tomenni glo a phennau pyllau dwfn oedd y dirwedd yn bennaf. Mae hanes yr ardal yn amlwg o hyd, gan iddo ddylanwadu ar gynllun aneddiadau lle mae rhesi o dai teras Fictoraidd sy'n golygu bod cymunedau'r Cymoedd wedi mabwysiadu golwg nodedig. Gan ystyried y dirwedd unigryw, mae cyfyngiadau topograffig sy'n gysylltiedig â theithio yn y rhanbarth. Mae rhwydwaith ffyrdd a rheilffyrdd wedi'i hen sefydlu yn yr ardal gan gynnwys y M4 i'r de, Blaenau'r Cymoedd A465 i'r gogledd a'r A470 trwy'r rhanbarth, yn ogystal â phrif drefi'r ardal sydd â chysylltiadau rheilffyrdd. Mae cynlluniau ar y gweill i wella hyn trwy greu Prifddinas-Ranbarth Caerdydd wedi'i chefnogi gan y system drafndiaeth Metro, fydd yn cynyddu cysylltiadau â'r rhanbarth a thu hwnt. Mae Llywodraeth Cymru wedi sefydlu Tasglu'r Cymoedd yn ystod y blynyddoedd diwethaf, fydd yn gweithio ochr yn ochr â Phrifddinas-Ranbarth Caerdydd i sicrhau bod y Metro yn cael effaith gadarnhaol ar y rhanbarth a'i fod yn hybu'r ardal fel lleoliad i dwristiaid.

Poblogaeth Leol:

Mae 241, 873 o bobl yn byw yn Rhondda Cynon Taf. Mae disgwyl i'r cyfanswm yma gynyddu i 252,418 erbyn 2040. Bydd nifer y bobl sy'n 65 oed ac yn hŷn na hynny yn cynyddu'n sylweddol, gyda'r cynnydd mwyaf yn y rheiny sydd yn 90 oed a hŷn.

Tlodi ac Amddifadedd:

Yn Rhondda Cynon Taf, rydyn ni'n cydnabod bod yna ardaloedd sydd â lefelau uwch o amddifadedd. Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (MALIC) 2019 yw'r mesur mwyaf cynhwysfawr o amddifadedd lluosog sydd ar gael. Y cysyniad o amddifadedd lluosog y mae MALIC 2019 yn seiliedig arno yw bod mathau gwahanol o amddifadedd yn bodoli, sy'n cael eu cydnabod ar wahân ac yn fesuradwy. Felly mae MALIC 2019 yn cynnwys wyth math, neu barth, o amddifadedd, ac mae pob un ohonyn nhw'n cynnwys nifer o fesurau, neu ddangosyddion unigol (1).

Mae'r wybodaeth isod yn dangos nifer y bobl yn RhCT sy'n byw mewn cymdogaethau sydd ymhlith yr 20% o gymdogaethau mwyaf a lleiaf difreintiedig Cymru ar Malc 2019.

Nifer y bobl yn RhCT Eang yn byw yn yr 20% o ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru	Nifer y bobl yn RhCT Eang yn byw yn yr 20% o ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru
65,208	37,061
27.0% (cyfartaledd Cymru = 19.5%)	15.4% (cyfartaledd Cymru = 19.8%)
Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru (Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2019)	

Mae budd-daliadau oedran gweithio'r Adran Gwaith a Phensiynau (DWP) yn fudd-daliadau sy'n daladwy i bawb o oedran gweithio (16-64) sydd angen cymorth ariannol ychwanegol oherwydd incwm isel, diweithdra, iechyd gwael, cyfrifoldebau gofalu, profedigaeth neu anabledd.

Mae Credyd Cynhwysol (UC) wedi disodli budd-daliadau etifeddol ar gyfer hawlwyr newydd. Dechreuodd y broses o gyflwyno'r Credyd Cynhwysol ym mis Ebrill 2013, gyda cheiswyr gwaith sengl yn symud ymlaen i'r budd-dal newydd ac erbyn mis Mawrth 2016 dwyswyd y broses gyflwyno i gynnwys grwpiau eraill sy'n ddi-waith neu ar incwm isel. Mae'r siart isod yn dangos dadansoddiad o'r gyfran o hawlwyr Credyd Cynhwysol sydd naill ai mewn cyflogaeth neu'n ddi-waith ar draws RhCT a meysydd cymharol.

Gall person hawlio Budd-dal Tai os yw'n atebol i dalu rhent ac os yw ar incwm isel ac mae'n darparu mesur o nifer yr aelwydydd mewn tlodi.

Mae Cymhorthdal Incwm yn fesur o bobl o oedran gweithio ag incwm isel ac mae'n fudd-dal prawf modd sy'n daladwy i bobl dros 16 oed sy'n gweithio llai nag 16 awr yr wythnos ac sydd â llai o arian yn dod i mewn nag y mae'r gyfraith yn ei ddweud sydd ei angen arnynt i fyw arno.

¹ Yr wyth maes amddifadedd sydd wedi'u cynnwys yw: Cyflogaeth, Incwm, Iechyd, Addysg, Diogelwch Cymunedol, Tai, Amgylchedd ffisegol, Mynediad i wasanaethau.

Hawlwr Credyd Cynhwysol – mewn Cyflogaeth (Hydref-22)	Hawlwr Credyd Cynhwysol – Di-waith (Hydref-22)		
7,874	14,284		
5.2% (cyfartaledd Cymru = 5.6%)	9.5% (cyfartaledd Cymru = 9.0%)		
Hawlwr Cymhorthdal Incwm (IS) (Mai-22)	Hawlwr Budd-dal Tai (Awst-22)	Hawlwr Credyd Cynhwysol (Tach-22)	
1,178	10,653	22,484	
0.8% (cyfartaledd Cymru = 0.6%)	10.3% (cyfartaledd Cymru = 9.9%)	15.0% (cyfartaledd Cymru = 14.8%)	
Ffynhonnell: Adran Gwaith a Phensiynau (AGPh)			

Grwpiau Agored i Niwed: Anabledd

Wrth ystyried nifer y bobl yn Rhondda Cynon Taf sy'n byw gydag anabledd defnyddir y mesurau canlynol: hawlio Lwfans Gweini, Taliadau Annibyniaeth Personol a Lwfans Byw i'r Anabl.

Mae Lwfans Gweini yn daladwy i bobl dros 65 oed sydd mor ddifrifol anabl, yn gorfforol neu'n feddyliol, fel bod angen llawer iawn o help arnynt gyda gofal personol neu oruchwyliaeth.

Hyd at Ebrill 2013, roedd Lwfans Byw i'r Anabl yn daladwy i blant ac oedolion mewn gwaith neu'n ddi-waith sy'n iau na 65 oed ac a oedd yn anabl, ac a oedd angen cymorth gyda gofal personol neu ag anawsterau cerdded. Mae'n fudd-dal nad yw'n seiliedig ar brawf modd, sy'n golygu nad yw incwm yn effeithio arno. O fis Ebrill 2013 mae Taliadau Annibyniaeth Personol (PIP) wedi'u cyflwyno i ddisodli'r Lwfans Byw i'r Anabl ar gyfer pob hawliwr newydd. Mae PIP yn helpu gyda rhai o'r costau ychwanegol a achosir gan anabledd hirdymor, afiechyd neu afiechyd terfynol.

Hawlwr Lwfans Gweini (Mai-22)	Taliad Annibyniaeth Personol (PIP) (Hyd-22)	Gwrywod PIP (Hyd-22)	PIP Benywod (Hyd-22)
6,617	21,203	9,517	11,689
14.2% o bobl (Cymru= 13.8%)	14.1% o bobl (Cymru= 11.6%)	12.9% o wrywod (Cymru= 10.6%)	15.3% o fenywod (Cymru= 12.7%)
PIP â phroblem iechyd meddwl (Hyd-22)	PIP â chlefyd anadlol (Hyd-22)	Aelwydydd ar Gredyd Cynhwysol - Gallu Cyfyngedig ar gyfer Hawliau Gwaith (Awst-22)	Hawlwr Lwfans Byw i'r Anabl (Mai-22)
7,092	917	5,113	7,776
4.7% o bobl (Cymru= 4.0%)	0.6% o bobl (Cymru= 0.4%)	4.9% o aelwydydd (Cymru= 4.6%)	3.2% o bobl (Cymru= 2.5%)

Grwpiau Agored i Niwed: Pensiynwyr

Mae dau fesur yn cynnwys: pensiynwyr heb fynediad at drafnidiaeth a pensiynwyr mewn tlodi.

Pensiynwyr heb fynediad at gludiant yw'r rhai heb gar neu fan. Dim ond pensiynwyr sy'n byw mewn cartrefi preifat y mae'r set ddata yn eu cynnwys.

Pensiynwyr mewn tlodi yw'r rhai sy'n derbyn Credyd Pensiwn. Mae Credyd Pensiwn yn darparu cymorth ariannol i bobl 60 oed neu hŷn y mae eu hincwm yn is na lefel benodol a bennir gan y gyfraith.

Aelwydydd pensiynwyr preifat heb gar na fan (Cyfrifiad 2011)	Aelwydydd un pensiynwr (Cyfrifiad 2011)	Hawlydd Pensiwn y Wladwriaeth (DWP:Tach-20)	Hawlydd credyd pensiwn (DWP: Mai-22)
10,481	13,173	43,841	6,785
49.0% o aelwydydd pensiynwyr (cyfartaledd Cymru = 38.5%)	61.6% o aelwydydd pensiynwyr (cyfartaledd Cymru = 59.7%)	93.8% (cyfartaledd Cymru = 92.5%)	14.5% (cyfartaledd Cymru = 12.3%)

Iechyd a Lles: Iechyd Cyffredinol a salwch cyfyngus hirdymor:

Mae'r adran yma'n rhoi gwybodaeth am lefelau iechyd cyffredinol, gan ganolbwyntio ar nifer y bobl sy'n byw mewn cymdogaethau â lefelau iechyd gwael yn gyffredinol (mannau problemus o ran amddifadedd iechyd) a nifer y bobl â salwch cyfyngus hirdymor, gyda dadansoddiadau yn ôl deiliadaeth tai ar gyfer RhCT.

Mae 'mannau problemus' amddifadedd iechyd yn gymdogaethau sydd ymhlith yr 20% o gymdogaethau mwyaf difreintiedig. Mae'r parth yn mesur afiachusrwydd, anabledd a marwolaethau cynamserol. Mae pob cymdogaeth wedi'i grwpio'n ddeg "degradd" grŵp o'r un maint; mae'r 10% o'r cymdogaethau sydd â'r lefel uchaf o amddifadedd iechyd wedi'u grwpio yn negradd 10, ac yn y blaen gyda'r 10% o'r cymdogaethau â'r lefelau isaf o amddifadedd iechyd wedi'u grwpio yn negradd 1.

Nifer y bobl sy'n byw mewn 'mannau problemus' amddifadedd iechyd (Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2014)	Pobl â salwch cyfyngus hirdymor (Cyfrifiad 2011)	Pobl 16-64 oed â salwch cyfyngus hirdymor (Cyfrifiad 2011)
99,242	60,589	30,029
42.0% (cyfartaledd Cymru = 19.3%)	25.8% (Cymru= 22.7%)	20.0% (Cymru= 16.9%)

Pobl sy'n byw mewn tai perchen-feddianwyr, gyda salwch cyfyngus hirdymor (Cyfrifiad 2011)	Pobl sy'n byw mewn tai rhent cymdeithasol, gyda salwch cyfyngus hirdymor (Cyfrifiad 2011)	Pobl sy'n byw mewn tai rhent preifat, gyda salwch cyfyngus hirdymor (Cyfrifiad 2011)
44,800	11,119	5,620
Mae gan 25.4% salwch cyfyngus hirdymor (cyfartaledd Cymru = 20.9%)	Mae gan 36.0% salwch cyfyngus hirdymor (cyfartaledd Cymru = 32.0%)	Mae gan 25.7% salwch cyfyngus hirdymor (cyfartaledd Cymru = 20.6%)

Data a gymerwyd o broffil Community Insight ar gyfer RhCT Eang OCSI/HACT 2021

Atodiad 2 – Rhestr o ddarpariaeth bresennol cyfleusterau'r Cyngor

Lleoliad (Math)	Oriau Agor	Cyfleusterau			
		Bachgen	Benyw	Newid Babanod	Anabl (Allwedd Radar)
Lake Street, Glynrhedynog (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Nac Oes	Nac Oes
Parc y Maerdy, Y Maerdy (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Nac Oes	Oes
Bridgend Square, Pentre (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
91 Tylacelyn Road, Pen-y-graig (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
Heol Pontypridd, Y Porth (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
Stryd Hannah, Y Porth (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
Stryd Dunraven, Tonypany (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Nac Oes	Oes
Stryd Bute, Treherbert (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
Oddi ar Heol yr Orsaf, Treorci (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes

Heol Ynys-hir, Ynys-hir (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Nac Oes	Nac Oes
Gorsaf Fysiau Aberdâr, Duke Street, Aberdâr (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
Rhiw'r Mynach (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
Alexandra Terrace, Cwmaman (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Nac Oes	Nac Oes
Oddi ar Kendon Court, Hirwaun (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Nac Oes	Nac Oes
Stryd Rhydychen, Aberpennar (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
Gorsaf Fysiau Pontypridd (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
Depo Bysiau, Talbot Road, Tonysguboriau (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Oes	Oes
Windsor Place, Ynys-y-bŵl (Toiled Cyhoeddus)	9-5 dydd Llun - dydd Sadwrn; Ar gau bob dydd Sul a Gŵyl y Banc	Oes	Oes	Nac Oes	Nac Oes
Hendrewen Road, Blaen-cwm (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Stryd y Nant, Blaenrhondda (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Heol y Fynwent, Y Maerdy (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Carne Street, Pentre (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Chepstow Road, Cwm-parc (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes

De Winton Street, Tonypany (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Graig Terrace, Glynrhedynog (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Stryd Rees, Y Gelli (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Llyn Glyncornel, Llwynypïa (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Main Road, Pont-y-gwaith (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Pont Rheola, Y Porth (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Sandybank, William Street, Ystrad (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Stag Square, Treorci (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Stryd yr Alarch, Pen-y-graig (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Heol y Fynwent, Trealaw (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Cadwgan Terrace, Trehafod (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Heol Ynys-wen, Ynys-wen (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Heol Gelligaled, Ystrad (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Main Road, Coed-elái (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Broadway, Pontypridd (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Heol y Dwyrain, Tylorstown (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Heol Pen-rhys/Pleasant View, Tylorstown (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
St Albans Terrace, Tynewydd (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Ffordd Aber-Rhondda, Ynys-hir (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes
Sgwâr Pen-y-bont ar Ogwr (gyferbyn), Pentre (Wrinal)	24/7	Oes	Nac Oes	Nac Oes	Nac Oes

Atodiad 3 – Canlyniadau Ymgynghori Cymunedol

Fforwm 50+ Cwm Rhondda – 20/7/22 (23 yn bresennol)

- Sicrhewch yr hawliau sylfaenol – ystyriaethau ymarferol wrth ddylunio cyfleusterau (ystyriwch anghenion defnyddwyr anabl, y rhai ag anghenion iechyd ac ati). Enghraifft allweddol, bachyn ar gefn y drws, silff ar gyfer eiddo ac ati
- Glendid yn bwysig
- Diffyg biniau yn y toiledau
- Nid yw toiledau i'r anabl bob amser ar gael

Rhwydwaith Cymdogaeth Pontypridd - 9/9/22 (12 yn bresennol)

- Rhagor o ddarpariaeth (yn Nhaf Elái)
- Ar gyfer gweithgaredd corfforol (grwpiau cerdded ac ati) mae cyfleusterau toiled yn hanfodol (hyd yn oed os mai dim ond porthol)
- Mae glendid yn bwysig i bobl
- Mae cyfeirio lle mae toiledau yn bwysig gan nad yw pobl eisiau gofyn i ddieithriad

CF38 / Rhwydwaith Cymdogaeth Capel Salem - 13/09/22 (14 yn bresennol)

- Argaeledd a hygyrchedd toiledau i fenywod beichiog
- Edrych ar argaeledd cerdyn sy'n caniatáu mynediad i gyfleusterau ar gyfer y rhai nad ydyn nhw'n gwsmeriaid (crybwyllwyd hanesyn gan aelod o'r teulu sydd â cherdyn o'r fath)
- Daeth menyw a oedd yn cerdded i mewn i'r lleoliad cymunedol i ddefnyddio toiled yn ystod y cyfarfod. Dim cyfleusterau merched yn Nhon-teg, dim ond yr wrinalau. Soniodd mynychwr arall yn gadarnhaol am ba mor groesawgar ac agored yw'r grŵp/leoliad wrth iddi ddod i mewn tra ar daith gerdded gyda'i mab ifanc i ddefnyddio'r toiled ac yn y diwedd arhosodd i gymryd rhan yn y bore coffi.
- Mae pobl sy'n gweithio mewn cymunedau (postmyn, cydweithwyr YEPs ac ati) yn dibynnu ar leoliadau cymunedol, adeiladau'r cyngor ac ati i ddefnyddio cyfleusterau yn ystod y diwrnod gwaith. A ellid gwneud rhagor i hyrwyddo'r cyfleusterau hyn – arddangos arwydd ac ati.

Rhwydwaith Cymdogaeth Gogledd Cwm Cyron – 22/09/22 (14 yn bresennol)

- Gallai busnesau ac eraill fod yn fwy tueddol o agor cyfleusterau i'r cyhoedd pe bai LIC yn ystyried cynnig rhywfaint o gymhelliant ariannol i wneud hynny.
- Mae amseroedd agor cyfleusterau yn parhau i fod yn broblem, er y gall y cyhoedd ddeall yr anawsterau o ran rheoli ymddygiad gwrthgymdeithasol, diogelwch, costau cynnal a chadw/glanhau.
- Hanes yn ymwneud â chlo yn methu yn nhoiledau parc Aberdâr, dim cortyn tynnu diogelwch i rybuddio unrhyw un o'r broblem.
- Roedd Llyfrgell Aberdâr yn cynnig allwedd i ddefnyddio toiled yno yn hanesyddol ond wedi dod i ben oherwydd camddefnydd o gyfleusterau.
- A ellid ystyried cod ffôn i gael mynediad at gyfleusterau, yna mae pob defnyddiwr yn gysylltiedig â'u hymweliad ac efallai y byddan nhw'n fwy cyfrifol am yr hyn maen nhw'n ei wneud wrth ddefnyddio cyfleusterau. Mae angen ystyried yr elfen allgau digidol yma.
- Mae opsiwn Trosglwyddo Asedau Cymunedol/Perchnogaeth Gymunedol yn gweithio'n dda mewn manau eraill gyda system blwch gonestrwydd.

Rhwydwaith Cymdogaeth Tylorstown (Rhondda Fach) – 27/02/22 (12 yn bresennol)

- Roedd y toiledau agosaf yr oedd pobl yn effro iddyn nhw yn Ynys-hir a Glynrhedynog. Dim byd yn ardal Tylorstown.
- Dydy hyd yn oed y lleoedd sydd ar agor (yn Ynys-hir a Glynrhedynog er enghraifft) yn cael eu glanhau'n dda. Cytunodd pawb fod angen un arall i foderneiddio'r toiledau.
- Mae gan bobl lai o fynediad i doiledau yn y boreau a gyda'r nos. Soniwyd mai dim ond rhwng 9am a 5pm mae modd cyrraedd y toiledau y tu ôl i'r Strand yng Nglynrhedynog.
- Hefyd, diffyg toiledau sy'n hygyrch i rai ag anableddau.
- Soniwyd bod y Neuadd Les yn gadael pobl i mewn i ddefnyddio eu toiledau os oes angen ond crybwyllwyd efallai y gellid hyrwyddo hyn yn fwy. Roedden ni i gyd yn cytuno y byddai sticeri tebyg i'r syniad "cyfeillgar i fwydo ar y fron" yn berffaith i gael lleoliadau allanol sy'n hapus i adael i aelodau'r cyhoedd ddefnyddio eu toiledau.
- Mae'r adborth yn debyg i'r hyn a ddaeth o'r ymgyngoriad gwreiddiol – mae materion allweddol yn ymwneud â'r angen i adnewyddu/uwchraddio'r toiledau presennol, ynghyd â gwell arwyddion i'r adeiladau/siopau hynny sy'n hapus i ganiatáu i aelodau'r cyhoedd ddefnyddio eu cyfleusterau.

Rhwydwaith Cymdogaeth Gilfach Goch (De-orllewin Taf Elai) – 28/09/22 (14 yn bresennol)

- Roedd pawb a oedd yn bresennol yn cytuno bod prinder sylweddol o hyd o ran cyfleusterau toiledau lleol a bod y wybodaeth ymgyngori o'r asesiad gwreiddiol o anghenion y cyhoedd yn parhau i fod yn ddilys ar y cyfan.
- Mae angen cyfleusterau toiled yng nghanol trefi os yw'r cyhoedd am gael eu hannog i ymweld.
- Cadarnhaodd llawer o fynychwyr fod nifer o safleoedd lleol eisoes yn caniatáu'n anffurfiol i'r cyhoedd ddefnyddio eu cyfleusterau: GGCA, siop gymunedol Tonyrefail, yr eglwys ac ati. Er, awgrymwyd nad yw hyn heb ei risgiau o ran gweithgaredd cyffuriau / ymddygiad gwrthgymdeithasol. Roedd llawer yn cytuno y byddai o fudd i'r cyhoedd gael gwybod am hyn gyda'r sticeri a grybwyllwyd. Bydd y siambr fasnach a'r ysgol leol yn gysylltiadau allweddol yn y maes arbennig yma a chyda llawer o rai eraill yn bresennol yn awyddus i gefnogi.

Digwyddiad IDOP Fforwm 50+ Llantrisant a'r Cylch – 1/10/22 (tua niferoedd: 20 wedi ymgysylltu'n uniongyrchol dros 250 yn bresennol).

- Adleisiodd llawer o bobl y pryderon nad oes digon o gyfleusterau yn lleol.
- Dim ond am 3 blynedd y bu'r ateb ydd yn byw'n lleol ac mae'n ystyried bod cyfleusterau lleol yn llawer gwell na'r hyn y mae hi wedi arfer ag ef yn Lloegr.
- Teimlai llawer y dylai busnesau agor cyfleusterau, byddai'r cyhoedd yn cefnogi eu busnesau fel diolch am yr ewyllys da a ddangoswyd.
- Yn awyddus i weld cyfleusterau'n cael eu hyrwyddo, fel y syniad o sticeri.
- Mae'r sefyllfa'n ymddangos yr un fath ag "asesiad blaenorol o angen y cyhoedd" ond yn waeth o bosibl oherwydd pandemig.
- Toiledau'n cau'n rhy gynnar – mae'n debyg nad ydyn ni'n cael bywyd ar ôl iddi dywyllu"
- Yn fodlon talu am gyfleusterau – fel yn y Barri. Talwyd am gamfa tro ar gyfer mynediad, gydag arian yn cael ei ddefnyddio ar gyfer glanhau, cynnal a chadw ac ati.

Clwb Dydd Llun, Beddau – 3/10/22 (5 yn bresennol)

- Mae llyfrgell Beddau a Tynant eisoes yn anffurfiol yn cynnig eu cyfleusterau i'r cyhoedd a bydden nhw'n hapus i hyrwyddo hyn gyda system sticeri.
- Cytunodd pawb ei fod yn bwnc pwysig a bod angen mynd i'r afael ag ef.
- Deall yr angen i bartneriaid gyfrannu a hyrwyddo'r hyn sydd ar gael.
- Soniwyd am doiled Café 50 Pont-y-clun fel enghraifft dda o doiled lleol.

Cyfarfod OPAG - 4/10/22 (7 yn bresennol)

- Darpariaeth wael ym Mhontypridd o ystyried mai dyma ein prif dref. Pobl yn troethi'n aml yn y stryd/grisiau ger Heol Sardis. Dyma'r ardal a ystyrir yn borth i Bontypridd ac mae angen iddi fod yn fwy deniadol/croesawgar a glân.
- 20c i ddefnyddio toiled y farchnad, nid yw pobl yn cario newid mwyach – ystyried opsiwn talu â cherdyn digyswllt neu docyn? Yn y sefyllfa yma, roedd yn rhaid i'r person dan sylw ymweld â manwerthwr coffi cenedlaethol a phrynu coffi fel y teimlai fod rheidwydd arni er mwyn ddefnyddio'r toiled.
- Crybwyllwyd toiledau awyr agored Treorci wrth ochr y llyfrgell fel enghraifft dda, er bod llawer o bobl ifainc yn rhwystro mynediad ar adegau.
- Mae diffyg toiledau yn atal pobl rhag gadael eu cartrefi (pobl hŷn, rhai ag anghenion meddygol ac ati).
- Mae angen rhagor o hyrwyddo ar y cyfleusterau sydd ar gael.
- Wrth ystyried cynhyrchu cerdyn i gael mynediad i gyfleusterau toiled, mae yna stigma gyda gwneud hyn ac ni fyddai llawer o bobl am amlygu/rhoi cyhoeddusrwydd i'w cyflwr meddygol/bregusrwydd. Awgrymwyd Cerdyn Heneiddio'n Dda fel ystyriaeth – diweddarau hwn. A fyddai modd gweithio gyda charfan y Comisiynydd Pobl Hŷn ar hyn?
- Does dim llawer o bobl yn hoff o doiledau awtomataidd, yn teimlo'n anniogel – drysau'n agor ar hap a phobl yn mynd yn sownd ac ati.

Digwyddiad IDOP Strategaeth Bryncynau - 5/10/22 (tua niferoedd: 10)

- Toiledau cyfyngedig yn yr ardal leol, dim cyfleusterau cyhoeddus fel y cyfryw. Gorfod mynd i fusnes ac ati i ddefnyddio eu cyfleusterau. Mewn rhai busnesau ym Mhontypridd mae disgwyl i chi brynu rhywbeth os byddwch chi'n mynd i ddefnyddio'r toiled.
- Dywedodd un arall fod busnesau Pontypridd yn gymwynasgar iawn, ac nad oedd mynediad iddi erioed wedi cael ei gwrthod – mae bob amser yn gofyn yn gyntaf.
- Byddai llawer yn awyddus i weld sticeri'n cael eu defnyddio i hyrwyddo'r cyfleusterau sydd ar gael ac i roi hyder iddyn nhw fynd i mewn a defnyddio cyfleusterau.
- Yn effro i rai pobl yn cam-drin y cyfleusterau sydd ar gael a gallai hyn rwystro busnesau ac adeiladau eraill rhag cymryd rhan.
- Ddim yn effro i'r ffaith bod cyfleusterau Llys Cadwyn ar gael i'r cyhoedd.
- Gwraig anabl ddim yn mynd i ganol trefi oherwydd problemau symudedd ond hefyd oherwydd diffyg toiledau. Mae'n teimlo'n fwy cyfforddus yn ymweld ag archfarchnadoedd lle mae'n gwybod bod cyfleusterau i'r anabl ar gael, er y dywedodd y dylai fod mwy nag un toiled anabl ar gael.

Amlygodd yr ymgynghoriad fod darpariaeth toiledau cyhoeddus yn ardal yr awdurdod lleol yn faes sy'n peri pryder allweddol i'r rhai yr ymgysylltwyd ag ef, a oedd yn cynnwys nifer sylweddol o bobl hŷn. Yn benodol, canolbwyntiwyd ar ddiffyg gwybodaeth glir a hygyrch yn nodi lleoliad toiledau cyhoeddus. Awgrymodd y cyfranogwyr y byddai'n ddefnyddiol i gyfleusterau toiledau gael eu

hyrwyddo'n ehangach, efallai'n ddigidol ar wefan Cyngor RhCT, a gwnaeth llawer o rai eraill sylwadau ar ddiffyg hyrwyddo toiledau sydd ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio. Dywedodd sawl sefydliad cymunedol sydd eisoes yn cynnig eu cyfleusterau i'r cyhoedd a phobl sy'n mynd heibio y bydden nhw'n hapus i hyrwyddo eu cyfleusterau pe bai hyn yn opsiwn. Yn nodedig, roedd yn amlwg bod y mater yma'n cael effaith sylweddol ar lefelau hyder pobl hŷn o ran mynd allan i'r gymuned, gyda rhai yn nodi y bydden nhw neu bobl maen nhw'n eu hadnabod yn osgoi ymweld â lleoliadau penodol pe baen nhw'n effro i'r ffaith nad oedd cyfleusterau toiled ar gael.